

אב תשפ"א
יולי 2021

אל: מנהלי בתי הספר, רכזים ומורים ל"גאוגרפיה – אדם וסביבה" בחטיבה העליונה
מאת: אלי דורי, מנהל תחום דעת (מפמ"ר) "גאוגרפיה – אדם וסביבה"

שלום רב,

הנדון: חוזר מפמ"ר ל"גאוגרפיה – אדם וסביבה" התשפ"א / ב 1 לחטיבה העליונה

בחוזר זה:

- א. [דברי פתיחה](#)
- ב. [שם המקצוע ומהותו - "גאוגרפיה - אדם וסביבה"](#)
- ג. [הוראה איכותית ולמידה מיטבית מקרוב ומרחוק](#)
- ד. [מבנה תכנית הלימודים ובחינת הבגרות](#)
- ה. [מסלול "סייבר גאוגרפי"](#)
- ו. ["השכלה כללית" ולמידה בינתחומית](#)
- ז. [למידה חברתית רגשית ושילוב התכנית להתפתחות אישית ולמעורבות החברתית](#)
- ח. [לומד עצמאי](#)
- ט. ["ישראל בעין גאוגרפית" - תחרות צילומים](#)
- י. [פיתוח מקצועי למורים](#)
- יא. [הצטרפות למאגר מומחים להערכת בחינות בגרות](#)
- יב. [סיורים לימודיים](#)
- יג. [מפת ארץ ישראל](#)
- יד. [דרכי התקשרות](#)

א. דברי פתיחה

שנת הלימודים תשפ"ב בפתח, וזו ההזדמנות להודות לכולכם על צליחת שנה מאתגרת שחוויתם בתשפ"א, שנה שבה הייתה לכל אחת ואחד מכם ההזדמנות לשנות ולטייב תהליכי הוראה למידה והערכה, נוכח המצב והלמידה האחרת מזו אליה הייתם מורגלים.

הלמידה מרחוק, שכללה שילוב כלים דיגיטליים בלמידה סינכרונית וא-סינכרונית, אפשרה לכם להעצים את ההוראה והלמידה בחדשנות, ביצירתיות ובנכונות ללמידה מתמדת, תוך רצון לשמר את איכות ההוראה והקשר האישי עם התלמידים באופן מיטבי ותוך שיתופיות רבה בקרב המורים. המדריכים והמורים, היו בקשר שוטף, פורה, מפרה ותומך בקהילת מורי "גאוגרפיה אדם וסביבה" בפורומים במדיות השונות, אשר שימשו פלטפורמה ליצירת מאגר רעיונות בלתי נדלה שכלל שפע של סביבות למידה, שיעורים מצולמים ומוקלטים וחומרי למידה והערכה בסביבות שיתופיות.

"גאוגרפיה - אדם וסביבה" הינו מקצוע המצריך חשיבה מרחבית ומקנה ידע, מיומנויות וערכים להבנת תופעות ותהליכים מקומיים ועולמיים באמצעות ניתוח ההקשרים הגאוגרפיים שלהם. ללימודי תחום הדעת חשיבות רבה - המקצוע מחזק את ערכי אהבת הארץ והסביבה, מפתח מודעות לערכי שמירת הסביבה והנוף, מטפח ערכים חברתיים והומניים, מעודד לאזרחות פעילה ומטפח את הסקרנות והעניין למעורבות בקהילה ולחשיבה ביקורתית. כל זאת תוך פיתוח כישורי חשיבה מסדר גבוה, מחשבה עצמאית ויוזמה, למידה בדרך החקר והתאמת תהליכי ההוראה-למידה-הערכה למיומנויות של המאה ה-21. תחום הדעת 'גאוגרפיה – אדם וסביבה' הוא למעשה 'החיים עצמם'. מקצוע זה מאוד רלוונטי, אקטואלי ודינמי ונותן כלים להתבוננות ולהבנה של יחסי הגומלין אדם וסביבה - מהמקומי ועד הגלובלי ומעודד את התלמיד להפוך לאזרח יודע יותר מבין, מודע, בוחן, חושב, מנתח ובעיקר מעורב. בשנת הלימודים תשפ"ב נמשיך במסגרת לימודי 'גאוגרפיה – אדם וסביבה' לקדם שינויים בדרכי הוראה, למידה והערכה ולעקוב אחר האירועים המשתנים המתרחשים בארץ ובעולם.

נעמיק ונבסס את ההוראה ההיברידית נוכח המציאות המשתנה, נגביר את למידת העמיתים והפיתוח המקצועי באופן רלוונטי, נעניק כלים להתמודדות עם ההערכה הבית ספרית ונשים דגש על למידה חברתית רגשית.

אני נכנס השנה לתפקיד מפמ"ר 'גאוגרפיה – אדם וסביבה' ו'מולדת חברה ואזרחות' בשליחות גדולה. אני מאמין שכל אחד ואחת מהמורים והמורות בתחום הדעת שלנו הם שגרירים של המקצוע ויכולים להוביל למינוף תחום הדעת.

ברצוני לאחל לכל המנהלים, המורים ולכל השותפים לדרך שנה טובה, שנת בריאות טובה, שנת התחדשות, ובעיקר שנה של עשייה פורייה ומעצימה והנאה בעבודה.

ב. שם המקצוע ומהותו - "גאוגרפיה - אדם וסביבה"

החל משנת הלימודים תשע"ו הוסב שם המקצוע ל"גאוגרפיה - אדם וסביבה" בכיתות ה' - י"ב. שינוי זה התאים לשינויים בעשורים האחרונים בהם הלך וגדל העיסוק בנושא הקיימות על היבטיו הערכיים סביבתיים- חברתיים מרחביים. תוכניות הלימודים בתחום הדעת בונות תשתית ידע להבנת נושא הקיימות ופיתוח בר קיימה תוך טיפוח מודעות, אכפתיות, אחריות ומעורבות אצל הלומדים לחשיבות שמירת הסביבה, למתרחש במרחב היישובי והטבעי ולעידוד למחויבות ולמעורבות פעילה בהווה ובעתיד.

[פרטים בחוזר מנכ"ל.](#)

ג. הוראה איכותית ולמידה מיטבית מקרוב ומרחוק

אנו מקווים כי שנת הלימודים תשפ"ב תחל בלמידה פיזית בבית הספר, יחד עם זאת ומניסיון העבר, יתכן ונדרש לחזור לפרקים ללמידה מרחוק נוכח מצב התחלואה המשתנה.

על מנת שההוראה תמשיך להיות מקצועית ואיכותית, הוכנו לעזרת המורה במרחב הפדגוגי בפורטל לעובדי הוראה, מאגר של [שיעורים מצולמים](#) ומצגות נלוות, חומרי למידה מתוקשבים הכוללים פעילויות אינטראקטיביות והצעות לפעילויות. כל אלה נועדו לסייע למורים להוראה איכותית ורלוונטית בתחום הדעת בכלל ובעת הצורך בלמידה מרחוק בפרט. חשוב לציין כי המרחב הפדגוגי הוא מאגר המתעדכן כל הזמן.

ההצעות לפעילויות וחומרי למידה מצויים על פי נושאים בקישורים הבאים:

- [תיק תוכניות לימודים – הכולל את פירוט הנושאים הידע, המיומנויות והערכים וכן קישור לחומרי הוראה, למידה והערכה.](#)
- [המרחב הפדגוגי – שפע של חומרי הוראה מתוקשבים מגוונים, ממוינים על פי הנושאים בתוכנית הלימודים](#)
- [מאגר פרקטיקות להוראה איכותית](#)

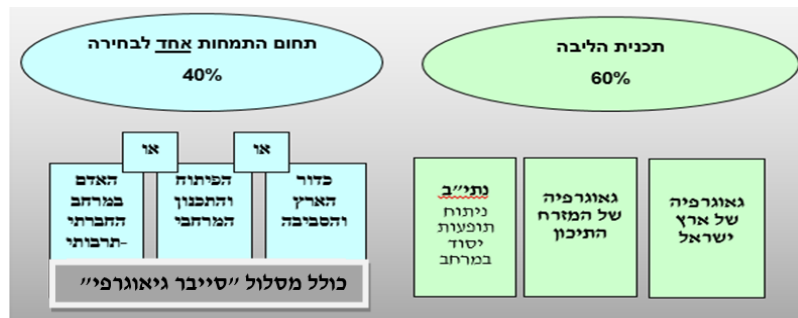
מיקוד לבגרות – במטרה לאפשר למידה משמעותית וצמצום פערים לימודיים בעקבות תקופת מגפת הקורונה הוכן מיקוד למידה.

ארגון נושאי הלימוד במיקוד כולל שני מעגלי הוראה:

למידה: מעגל ראשון – נושאים ומושגים כחובה ללימוד לקראת בחינת הבגרות במועד קיץ תשפ"ב.
מעגל שני – נושאים לבחירה והרחבה, אם יותר זמן, על פי החלטת המורה ועל פי המדיניות הבית ספרית. נושאים אלה לא יכללו בבחינת הבגרות החיצונית במועד קיץ תשפ"ב.
[קישור למיקוד הלמידה ב"גאוגרפיה-אדם וסביבה" בשנת הלימודים תשפ"ב.](#)

ד. מבנה תכנית הלימודים ובחינת הבגרות

1. נושאי הלימוד בתוכנית הלימודים כוללים נושאי ליבה - להיבחנות בבחינת בגרות חיצונית (60%)** ותחומי התמחות - ללמידה מעמיקה במסגרת ההערכה הבית ספרית (40%).

• נושאי הליבה בהיבחנות חיצונית (60%)** על פי תכנית הלימודים:

- הגאוגרפיה של ארץ ישראל
- הגאוגרפיה של המזרח התיכון
- נתי"ב – ניתוח תופעות יסוד במרחב

[פרטים במרחב הפדגוגי](#)

** בעקבות משבר הקורונה התקבלה החלטה על מתן אפשרות בחירה לתלמיד/ה המעוניין/ת ללמוד ולהיבחן במקצוע/ות מוגבר/ים נוספ/ים, בין הבחנות בבחינת בגרות חיצונית לבין הערכה בית ספרית בשנים תשפ"א-תשפ"ב. ציון הבגרות הבית ספרית צריך לשקף באופן מהימן את תפקודו של התלמיד, את ידיעותיו ואת מידת שליטתו במיומנויות הגאוגרפיות. כמו כן, חשוב שהציון יהיה מורכב מהצטרות של אירועי הערכה אורך זמן ומאורע מסכם.

יש לבנות את אירועי הערכה לאורך כל השנה. המשקולות לכל אחד מהאירועים הינן להחלטת המורה ובית הספר על ההיקף של כל שלב באירוע ההערכה.

בקישור, מתווה ללמידה ולהערכה בית ספרית (60%).

יש לשמור את קובץ אקסל ציונים, המחווון ותיעוד של כלל מרכיבי ההערכה על פיהם נקבע הציון. על בית הספר לשמור מגוון של עבודות ברמות ביצוע שונות לצורכי בקרה ומשוב כפי שיקבע ויפורסם בהמשך.

• הערכה בית ספרית (40%) בדרכי הערכה מגוונות באחד מתחומי ההתמחות:

כדור הארץ והסביבה אֶן הפיתוח והתכנון המרחבי אֶן האדם במרחב החברתי-תרבותי

בכל תחום התמחות שנבחר חשוב לשלב למידת חקר במסלול הסייבר הגאוגרפי.

ראו הרחבה בסעיף 5 ופרטים ב**מרחב הפדגוגי**.

חשוב לזכור כי בתי הספר המעריכים את הישגי תלמידיהם בציון פנימי בגאוגרפיה אדם וסביבה מחויבים לשמור את אקסל הציונים, המחווון ותיעוד של כלל מרכיבי ההערכה על פיהם נקבע הציון. על בית הספר לשמור מגוון של עבודות ברמות ביצוע שונות לצורכי בקרה ומשוב כפי שיקבע ויפורסם בהמשך.

2. המלצה לחלוקת ההוראה

בכיתה י' ובמחצית הראשונה של כיתה י"א מומלץ להתמקד (בהיקף של 6 שעות שבועיות שנתיות) בהוראת תחום התמחות: כדור הארץ והסביבה, או הפיתוח והתכנון המרחבי או האדם במרחב החברתי תרבותי (40%). מומלץ לשלב בהוראה את מסלול "הסייבר הגאוגרפי".
בכיתות י"א- י"ב (בהיקף של 9 שעות שבועיות שנתיות) מומלץ להתמקד בהוראת נושאי הליבה ולהיבחן בסוף כיתה י"ב (בתאום עם מנהל בית הספר) בבחינת הבגרות החיצונית (60%).
יש להקדיש להוראת תחום הדעת מינימום של **15 שעות שבועיות שנתיות** (לא סמסטריאליות), במהלך שנתיים או שלוש שנים.

3. מבנה והרכב הציון בבחינת הבגרות החיצונית (60%)

▪ בבחינת הבגרות ב"גאוגרפיה – אדם וסביבה" ייבחנו תלמידים בהיקף מורחב בלבד (5 יח"ל).

▪ מספרי השאלונים

• שאלון 57381 - גרסת נייר וגרסה מתוקשבת ללקויי למידה

• שאלון 57387 - גרסה מתוקשבת עתירת מדיה

▪ **מבנה בחינת הבגרות וחוקי המענה**

בבחינת הבגרות שלושה פרקים:

▪ פרק א' - הגאוגרפיה של ארץ ישראל:

על הנבחן לענות על שתי שאלות - שאלה אחת בחלק הראשון (22 נקודות), ושאלה אחת בחלק השני (14 נקודות). השאלות בחלק השני הן שאלות המדגישות מיומנויות: מדרש תמונה, ניתוח טקסט, ניתוח מפה מאטלס ישראל, סייבר גאוגרפי (בבחינת הבגרות המתוקשבת בלבד) וקריאה והבנה של מאמר.

▪ פרק ב' - הגאוגרפיה של המזרח התיכון

על הנבחן לענות על שתי שאלות (14 נקודות X 2)

▪ פרק ג' - נתי"ב – ניתוח תופעות יסוד במרחב

על הנבחן לענות על שאלה אחת חובה ושתי שאלות נוספות לבחירה (12 נקודות X 3)

▪ **הרכב הציון של הבחינה החיצונית (60% מהציון הסופי)**

70% ציון הבחינה החיצונית ו- 30% הציון השנתי.

[פרטים נוספים במרחב הפדגוגי](#)

[דוגמאות לשאלוני בחינת הבגרות](#)

4. בחינת בגרות מתוקשבת עתירת מדיה

בהוראת "גאוגרפיה אדם וסביבה" במאה ה-21 המחשב הינו כלי חשוב ומרכזי. לפיכך, אנו קוראים לכל בתי הספר הנבחרים בבחינה חיצונית ב"גאוגרפיה אדם וסביבה" להצטרף לבחינה המתוקשבת עתירת המדיה הכוללת את שלושת פרקי הליבה (60%).

שימוש במחשב בזמן הבחינה מאפשר הפקת מידע ממפות אינטראקטיביות שכבתיות, הצגת נתונים גרפיים בצורות שונות, תמונת חתך דינמית, הדמיית תהליכים גיאוגרפיים מגוונים, ניתוח תמונות ו"נקודות חמות" להמחשת תהליכים, יישומי google earth, google maps, google street view ועוד. היכולות הללו מזמנות לתלמידים תהליכי הוראה בשילוב כישורי חשיבה גבוהים.

[פרטים נוספים במרחב הפדגוגי](#)

5. נושאי הלימוד ומבנה ההערכה הבית ספרית (40%):

סמל שאלון להערכה בית ספרית ללא "גאוטופ": 057283

סמל שאלון להערכת בית ספרית הכוללת "גאוטופ": 057288

במסגרת ההערכה הבית ספרית נלמד תחום התמחות אחד: כדור הארץ והסביבה או פיתוח ותכנון מרחבי אדם האדם במרחב החברתי תרבותי. לימוד תחום ההתמחות מאפשר ללומדים להרחיב ולהעמיק את הידע בנושא הנבחר ולבסס את השפה והמיומנויות הגאוגרפיות. תחומי ההתמחות מזמנים ללומדים מפגש עם נושאים שהם בחזית הלימוד הגאוגרפי והמחקר היישומי. על מנת להעמיק את הלמידה המשמעותית בתחום ההתמחות הנבחר, יושם דגש על שילוב דרכי הוראה-למידה-הערכה חלופיות.

- מומלץ לשלב "גאוטופ" - עבודת חקר חוץ כיתתית
- מומלץ לשלב בתחום ההתמחות הנבחר את מסלול הסייבר הגאוגרפי

למידה חוץ כיתתית בדרך החקר "גאוטופ" - יכולה להתבצע בשתי דרכים:

- א. בהנחיית המורה בכיתה – המורה מנחה את עבודת החקר
- ב. בהנחיית גופים, המאושרים על ידי הפיקוח על הוראת "גאוגרפיה – אדם וסביבה"¹, בכפוף להחלטת מנהל בית הספר.

* מורה המשלב "גאוטופ" בתהליך הלמידה זכאי [לגמול פרטים במרחב הפדגוגי](#)
בשנת הלימודים תשפ"ב נקיים תהליכי פיתוח מקצועיים לשילוב למידת חקר בדרכי הערכה בית ספרית.

ה. מסלול "סייבר גאוגרפי"

בשנת הלימודים תשע"ז נפתח מסלול "סייבר גאוגרפי" בשיתוף עם חיל המודיעין - מסלול חדש לבגרות בתחום הדעת "גאוגרפיה – אדם וסביבה". סייבר גאוגרפי מהווה מסלול חדשני בתחום מערכות המידע הגאוגרפיות (ממ"ג - GIS). בחטיבה העליונה המסלול משולב באחד מתחומי ההתמחות לבגרות כחלק ממגמת "גאוגרפיה - אדם וסביבה" (2 מתוך 5 יחידות לימוד, 40% בהערכה בית ספרית) וכן בבחינת הבגרות החיצונית בפרק הגאוגרפיה של ארץ ישראל. מערכות המידע הגאוגרפיות תופסות מקום משמעותי במגוון רחב של יישומים בשירות הציבורי והצבאי, בשירותים העירוניים והממשלתיים, בתחומי התשתיות הלאומיות ובשוק הפרטי. הצלחות רבות של חברות נובעות משימוש יעיל ומושכל במידע מרחבי כדוגמת ניתוח פלחי שוק לפי אזורים, תכנון תחבורתי, תכנון

¹ בעתיד יתכנו שינויים בגופים המאושרים על ידי משרד החינוך.

הפיקוח על הוראת "גאוגרפיה – אדם וסביבה"

תשתיות עירוניות ותוכניות מתאר, תכנון ערים חכמות, ניהול ותכנון הובלה והפצה, תכנון המסלול הקצר ביותר ועוד. בנוסף, חברות היי-טק רבות מפתחות פלטפורמות חדשניות בתחומי ההדמיה התלת-ממדית ויישומים רבים מבוססי מיקום.

מסלול "הסייבר הגאוגרפי" פועל בשיתוף המרכז למיפוי ישראל, חיל המודיעין, חברת סיסטמטיקס (ספקית התוכנה מבית ESRI), GIS ברשויות המקומיות, רשות הטבע והגנים, מינהל התכנון וגורמים רבים נוספים. שנה"ל תשפ"ב תהיה השנה השישית ללימוד מסלול הסייבר הגאוגרפי. דרישות הסף להצטרפות למסלול הן:

מעבדות מחשבים, ביצוע בחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה בבחינת הבגרות החיצונית, צוות מורים משתלם ושילוב למידה חוץ כיתתית הכוללת סיור/ סדנה/ פעילות/ הרצאה וכד' בנושא המיפוי המרחבי.

יישר כוח למורים ולמנהלים פורצי הדרך! אנו מצפים כי בתי ספר נוספים יצטרפו למסלול זה.

1. "השכלה כללית"

החל משנת הלימודים תשע"ה, לומדים תלמידי כיתה י' שני קורסים בלימודי "השכלה כללית" בהיקף של 30 שעות כל אחד.

לימודי ההשכלה הכללית ב"גאוגרפיה – אדם וסביבה" מהווים הזדמנות לכלל התלמידים (ובמיוחד לאלה שאינם מרחיבים את לימודיהם בתחום הדעת בחטיבה העליונה) לעסוק בתכנים אשר אינם נכללים בתוכניות הלימודים המחייבות והם מייצגים את הייחודיות והדינמיות של תחום הדעת ומדגישים את הלמידה המשמעותית בהוראה מעמיקה של נושאים רלוונטיים ואקטואליים בדרך חווייתית ובהערכה חלופית.

ארבעת הנושאים המוצעים במסגרת ההשכלה הכללית כמפורט להלן, מביאים לידי ביטוי את תחום העיסוק הגאוגרפי – מקצוע העוסק במכלול התופעות והתהליכים, המתקיימים בסביבה הטבעית ובסביבה האנושית בעולם, ובחינת קשרי הגומלין ביניהם, ברמות שונות של המרחב. להלן תיאור קצר של יחידות ההשכלה הכללית שהפיקוח על הוראת גאוגרפיה אדם וסביבה מציע לבתי הספר:

- גאואקטואליה - סוגיות נבחרות במזרח התיכון
- קיימות בעין גאוגרפית
- אסונות טבע במרחב הגלובלי
- "מניעים את הגלגל מחדש" – חדשנות וקיימות בתחבורה
- שילוב גאוגרפיה-אדם וסביבה בלמידה בינתחומית - "מפה למשם"

[פרטים נוספים במרחב הפדגוגי](#)

ז. למידה ערכית, חברתית-רגשית ושילוב התוכנית להתפתחות אישית ולמעורבות החברתית

בבסיס מדיניות דמות הבוגר/ת עומדת התפיסה כי תהליך החינוך וההוראה כולל בתוכו ידע, מיומנויות וערכים. שילוב ערכים ומיומנויות חברתיות-רגשיות מחזק את הלמידה ויוצר תהליכים של צמיחה אישית - רגשית וערכית. השנה החולפת, בה התמודדנו עם מגפת הקורונה, העלתה על סדר היום בעוצמה חזקה במיוחד את הצורך בלמידה רגשית-חברתית ובדיון בסוגיות ערכיות וחברתיות. הלמידה הרגשית-חברתית יכולה לפתח אצל הלומד/ת ערכים ומיומנויות תוך אישיות של: הכוונה עצמית ומודעות עצמית וערכים ומיומנויות בינאישיות של: מודעות חברתית, התנהלות חברתית ואוריינות גלובלית (מעורבות ויזמה חברתית ופתיחות תרבותית).

הנחת היסוד שלנו היא כי תהליך הלמידה והתוכן הלימודי מעוררים בקרב המלמד/ת והלומד/ת תחושות, רגשות, אסוציאציות, חוויות אישיות ודילמות ערכיות, המשפיעות עליו/ה ועל הלמידה. שילוב ערכים ולמידה רגשית-חברתית צריכים להיות חלק בלתי נפרד מההוראה בכיתות. זאת על מנת שהתלמידים יבטאו את הרגשות והמחשבות המתעוררים בהם במפגש עם החומר הנלמד, יבררו את הערכים, הכישורים והמיומנויות, הנגזרים מהתוכן הנלמד, ויבדקו כיצד יוכלו לחזק בתוכם וליישם בחייהם את אותם ערכים וכישורים. בקרוב יפורסמו מחוונים לשילוב ערכים ומיומנויות תוך אישיות ובינאישיות בתחומי הדעת.

לקריאה נוספת - [שילוב למידה רגשית חברתית וערכים בתחומי הדעת](#).

[דוגמאות לשילוב למידה ערכית וחברתית-רגשית בהוראת "גאוגרפיה אדם וסביבה"](#).

התוכנית להתפתחות אישית ומעורבות חברתית מעודדת שילוב בין המעורבות החברתית המעשית לבין למידה עיונית ושיח ערכי ורפלקטיבי. השילוב מעשיר את תהליכי ההוראה - למידה - הערכה, יוצר רצף רלוונטי בין החוויות של התלמיד בשיעורים בתחומי הדעת לחוויותיו במעורבות החברתית, מעבר לשעות הלימודים הפורמליות.

מטרת התוכנית לסייע לתלמידים בבניית זהותם החברתית והתרבותית, ולעורר בהם מוטיבציה למעורבות ולאחריות חברתית.

פרטים ודוגמאות לשילוב נושאים מתחום "גאוגרפיה אדם וסביבה לתכנית להתפתחות אישית ומעורבות חברתית במסמך [המשותף](#) למזכירות הפדגוגית, המנהל הפדגוגי ומנהל חברה ונוער.

ח. לומד עצמאי

מדיניות הלמידה של משרד החינוך בשנת תשפ"ב מגדירה כמטרה מרכזית את כינונה וטיפוחה של יכולת למידה עצמאית. למידה עצמאית מבוססת על שלוש הנחות יסוד :

- התלמידים חייבים להיות פעילים על מנת להבין באמת את מה שהם לומדים.
  - רכישת מיומנויות למידה עצמאיות הכרחית הן להבנה הן להמשך התפתחות אישית ומקצועית לאורך החיים.
  - הלמידה העצמאית חייבת להתבצע בתוך ההקשר הרחב של הידע הגאוגרפי.
- מעבר ללמידה עצמאית ברמות שונות מסמן מחדש את תפקידו המרכזי של המורה במסגרת התהליך – כמנחה ומלווה תהליכים של בניית הבנה. במהלך שנת הלימודים הקרובה, הטמעת הלמידה עצמאית תבוא לידי ביטוי בפיתוח המקצועי ובהצעות לדרכי הערכה מותאמות.
- אנו ממליצים לצוותי ההוראה לתכנן מראש באיזה שלבים של הלמידה ישולבו מתודות של למידה עצמאית.

דוגמאות ללמידה עצמאית בגאוגרפיה אדם וסביבה וחשיבותה

ט. "ישראל בעין גאוגרפית" - תחרות צילומים

בשנת הלימודים התשפ"ב נמשיך במסורת תחרות הצילומים "ישראל בעין גאוגרפית". התחרות מיועדת לתלמידי "גאוגרפיה – אדם וסביבה" בחטיבה העליונה, כתות י' – י"ב מכל המגזרים.

מטרת התחרות היא לעודד את התלמידים להתבונן ולהכיר את המרחב שסביבם ולבחון את יחסי הגומלין בין האדם לסביבה מנקודת מבטם באמצעות המצלמה.

התחרות מהווה תהליך לימודי-חינוכי, חווייתי, יצירתי ומשמעותי בנושאים גאוגרפיים רלוונטיים פסיים, אנושיים וסביבתיים.

נושאי הצילום:

- תופעות ותהליכים פיזיים ואנושיים
- תופעות ותהליכים הקשורים לאיכות הסביבה ו/או לשמירתה
- אתרי נוף ומורשת

תקנון התחרות ופרטים אודות שלבי התחרות יתפרסמו בתחילת שנת הלימודים [במרחב הפדגוגי](#).

י. פיתוח מקצועי למורים

בשנת הלימודים התשפ"ב יכלול הפיתוח המקצועי למורים כנסים והשתלמויות ארציות ומחוזיות. הפיתוח המקצועי חיוני לכל המורים כדי להתעדכן במידע גאוגרפי, בפרויקטים שונים המתקיימים במהלך שנת הלימודים, בדרכי הוראה מקרוב ומרחוק ובנושאים נוספים הקשורים בהוראת "גאוגרפיה אדם וסביבה" בבתי הספר.

פרטים לגבי ההשתלמויות לפיתוח מקצועי והכנסים יפורסמו [באתר "משולחן המפמ"ר"](#).
להלן פירוט חלק מההשתלמויות והכנסים הצפויים להתקיים בשנת הלימודים תשפ"ב*:

- **השתלמות ארצית - פורומים וכנס קיץ**
- **השתלמויות ארציות מקוונות "איחוד מול ייחוד":**
  - בחינות עתירות מדיה
  - למידה בדרך החקר ופדגוגיה
  - דיגיטלית מיטבית מקרוב ומרחוק
- **השתלמות מורים מובילים בבתי הספר היסודיים העל יסודיים - קמפוס בבית יציב.**
- **מועדוני מורים יתקיימו במרכזי פסג"ה במחוזות.** פרטים אצל [המדריכים המחוזיים](#).
- **כנס האגודה הגיאוגרפית – יתקיים בחג החנוכה**
- **כנס לחינוך סביבתי – בחופשת הפסח**
- **כנס החלל והיקום**
- **השתלמויות למובילי הסייבר הגאוגרפי - מתחילים, מתקדמים**

* יתכנו שינויים

י"א. הצטרפות למאגר מומחים להערכת בחינות הבגרות בכתב ובעל פה

הערכת בחינות בגרות היא התנסות חשובה למורה בכיתות הגבוהות של החטיבה העליונה. אני פונה אל כל המורים העומדים בדרישות המפורטות להלן להצטרף לצוות המעריכים של בחינות הבגרות. **הדרישות הן:** מורה לגאוגרפיה אדם וסביבה פעיל בחטיבה העליונה בכיתות י"א, י"ב (במערכת האינטרנית) המשתתף בפורומים הארציים ובכנס הקיץ, תואר אקדמי בגאוגרפיה, רישיון הוראה בגאוגרפיה, ניסיון בהגשת תלמידים לבחינות הבגרות לפחות 4 פעמים בחמש השנים האחרונות והשתתפות בהשתלמויות מטעם הפיקוח על הוראת גאוגרפיה אדם וסביבה. תנאים אלה יפורסמו בחוזר מנכ"ל – הוראת קבע- תשס"ד/3(א), 2/11/03 עמ' 47.

המעוניינים להשתלב במערכת הערכת בחינות הבגרות ירשמו וימלאו את פרטיהם [במאגר המומחים של אגף הבחינות](#). יש לצרף תצלומים מאושרים של כל התעודות הנדרשות בטופס. **את תהליך מילוי הטפסים והחזרתם לאגף הבחינות יש לסיים עד 31.12.21.**

מילוי הטופס וההצטרפות למאגר המומחים אינו מהווה התחייבות למורה לשמש מעריך בקיץ התשפ"ב. רשימת המעריכים נערכת מדי שנה מחדש על פי הצרכים ועל פי עדכון הפרטים של המעריכים המתבצע אחת לשנה. אין כל התחייבות שהצטרפות למאגר או מינוי מורה לשמש מעריך פעם אחת, יחייב מינוי המעריך בפעמים אחרות.

מורים המעוניינים לבחון בעל פה בבחינת הבגרות מתבקשים להירשם באתר אגף הבחינות, על פי ההנחיות של אגף הבחינות.

י"ב. סיורים לימודיים

הסיור הלימודי על מרכיביו השונים הוא אחת מאבני היסוד של ההוראה המשמעותית ב"גאוגרפיה אדם וסביבה". מומלץ כי הלימודים ישלבו למידה חוץ כיתתית וסיורים בסביבה הקרובה והרחוקה כחלק מהתהליך הלימודי הרציף. הסיורים יוכלו להתקיים בהתאמה להנחיות משרד הבריאות ומינהלת הטיולים [הצעות שונות לשילוב סיורים במהלך ההוראה](#).

י"ג. מפת ישראל

לקראת שנת הלימודים התשפ"ב אנו חוזרים ומדגישים את החשיבות שיש ללימוד המפה של ישראל במסגרת לימודי ה"גאוגרפיה – אדם וסביבה". הידע וההבנה של תופעות ותהליכים ברמה העיונית, חייבים להיות מלווים בהכרה של מפת הארץ: האזורים הטבעיים והנופים, הגבולות, היישובים ועוד. אנו מאמינים כי לימוד "גאוגרפיה אדם וסביבה" בדרך זו יתרום לחיזוק הזיקה של התלמידים למדינת ישראל. מפת ישראל לתלייה בכיתה ו/או לשימושם של תלמידים ניתן לרכוש ב[מרכז למיפוי ישראל](#). במקרה של רכישת מפות ממקור אחר, יש להקפיד על כך שהן מבוססות על מסד הנתונים של המרכז למיפוי ישראל.

י"ד. דרכי התקשרות

במהלך השנה מתפרסמות הודעות חשובות בנושאים שונים הקשורים באופן ישיר להוראת המקצוע. המידע מתפרסם באתרים של משרד החינוך ובאתרים אחרים, וכן מופץ מידע ומתנהל שיח ברשימת תפוצה בדואר האלקטרוני כמפורט להלן:

- [אתר המזכירות הפדגוגית](#)
- **אתר משולחן המפמ"ר להוראת "גאוגרפיה – אדם וסביבה" במשרד החינוך:**
[באתר "משולחן המפמ"ר"](#) תמצאו את כל המידע שיוצא מטעם הפיקוח על הוראת המקצוע: חוזרי המפמ"ר, פרטים על ההשתלמויות, צוותי הדרכה ועדכונים בנושאים שונים – "מה חדש". כמו כן ניתן לפנות דרכו ישירות למנהל תחום הדעת (מפמ"ר). חוזרי המפמ"ר יפורסמו ב"שולחן המפמ"ר", ולא ישלחו לבתי הספר.
- **רשימת התפוצה של מורי "גאוגרפיה – אדם וסביבה" בדואר האלקטרוני.**
רשימת תפוצה זו מאפשרת שיח חופשי בין כל המנויים באתר. רשימה זו כוללת מאות מורים ואנשי אקדמיה מכל רחבי הארץ, ומתנהל בה רב שיח מתמיד בכל הקשור להוראת המקצוע.
[הצטרפות לרשימת התפוצה](#)

חשוב כי כל המורים יהיו מחוברים לרשימת התפוצה
וייכנסו באופן קבוע ל"מה חדש" בשולחן המפמ"ר במרחב הפדגוגי

המדריכים ל"גאוגרפיה – אדם וסביבה" ישמחו לעמוד לרשותכם בכל שאלה

בברכת

שנת לימודים פורייה

אלי דורי

מנהל תחום דעת (מפמ"ר)

"גאוגרפיה – אדם וסביבה" ו"מולדת, חברה ואזרחות"